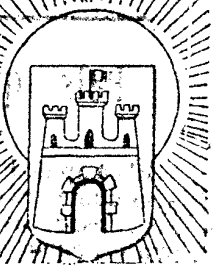

Artá. Un trimestre 0'75
A fora id. 1'00
Al Extranjer id. 1'50

Número solt
15 ets.

LLEVANT

QUINZENARI CATÓLIC MALLORQUÍ

Artá 15 Janer de 1920

PER DEU I PER MALLORCA

Redacció i Administració
Quatre Cantóns, 3

ANY NOU.....

Entrem, per la gracia de Deu, dins una nova anyada, la quarta de la vida del nostre periódic qui com un infant, jugant i riguent, se va fent gran i tant com gran se fa, torna de més seny i més harmonia. Taiment n'hi ha emprés a LLEVANT que durant els tres anys primers de sa vida ha romàs an aquest recouet de Mallorca nodrintse de la saba d'aquells aspre terror i luitant únicament en la defensa dels interessos morals i materials de la Comarca. Durant la seua curta vida ha vist néixer i morir companya molt estimada la desaparició dels quals l'ha enutjat fortament i l'ha determinat a pendre noves orientacions. Lo que més senti fou la desaparició de *La Veu de Mallorca* que havia nascuda al mateix temps d'ell i perseguia idèntics fins, encare que *La Veu* tenia el camp més extens i el programa més ampli.

Desapareixuda aquella, cap altre periódic de caràcter seriós romanía dins la nostra illa que dugués ben aïna la bandera de les reivindicacions autonòmiques amb tota sa pureza e integritat. L'hereu idó, desapareixut son germà major devia haver de ser LLEVANT. I LLEVANT accepta aquest herevatge, s'abrasa an aquesta bandera i promet solemnement davant tota Mallorca defensar-la de tot atac, i passetjar-la triomfante, ben pura, ben alta, ben neta, sense depressures sumissions, i amb l'orgull d'un fill qu'a totes hores treu la cara per sa mare.

LLEVANT, idó, entra dins una nova fase de sa vida i aixa pla son programa i allarga l'horitzó. No deixarà, no, la defensa de tot lo quant atany a la Comarca llevanina i al poble d'Artá a son cap, però no serán aquests els seus únics, si o que al mateix temps se farà

ressó del bategar de Mallorca i de les illes germanes, seguint l'esperit tradicional de la nostra nissaga. I LLEVANT s'obrirà a tots els vents i donarà cabuda en ses columnes a tot quant tenga valor real i pugui enlairar el nom de Mallorca. Per aixó, obri seccions especials dedicades a la literatura, historia, topografia, folklore, pedagogia, agricultura i sociologia mallorquines i n'obrirà totes quantes crega d'interés per els seus lectors i de profit per els nostros patriòtics ideals. El lleiguatge qu'usará LLEVANT será com fins ara, el literari, allunyat així d'aquelles refinadures de les modernes esco'es com de les xavacneries de les gents ineducades.

Convé que sia enterent p'els qui saben llegir i que els lletraferits no precisin diccionari per interpretar el seu sentit.

Per dur a cap aqueixa innovació LLEVANT necessitava tenir imprenta en la mateixa localitat on veu la llum, i aqueixa s'ha instalada expressament lo com facilitarà molt la seua tasca.

Per altre part, hem sollicitada la col·laboració de plomes més ben trempades que les nostres dirigides per prestigioses mentalitats mallorquines i esperam qu'altres respondrán també a les crides que anirán fent els redactors de cada una de les planes especials, aidant-nos així a fer entre tots obra de valor positiva i a desxondir la nostra estimada patria per encarrilar-la pels viarany de la cultura i del progrés.

Que Deu ajudi la nostra empresa.

LA REDACCIO.

El nostre lema

Entrat a nova vida el nostre periódic pren un lema nou el de la defensa de la

nostra sacrossanta religió i de la patria estimada.

PER DEU. Avui en dia s'en fa gala del despreci de la religió dels nostros avis; se té com a gloria el fer escarni de les més hermoses costums cristianes de l'antigor; molts s'empagaeixen de confessar el sant nom de Deu i de cumplir els preceptes de l'Església Catòlica. I avui en dia mateix, en mig del indiferentisme religiós per una part i del odi a l'Església per l'altre, més que mai resplandeix aquesta divina Institució.

Idó, LLEVANT posa en son programa com a primer punt la defensa dels principis religiosos, la professió de tots els dogmes que sosté l'Església, la regressió a les costums dels nostros avis i la represa de la Tradició.

PER MALLORCA. Al mateix temps que volem que brilli la religiositat del nostre quinzenari, anam també a enlairar en lo possible a la nostra Mallorca. Però volem que's sàpiga que al dirnos mallorquinistes, autonomistes, regionalistes o lo que sia, no confonem el nostre ideal amb el catalanista. Podem imitar els bons exemples que de Catalunya mos venguen, però no volem estar somesos cegament a ella.

Som mallorquins, estimam Mallorca i posam aquest tros de terra nostre part damunt tot.

Avui en dia també es va posant de moda aixó de renegar de la patria, el no admetre més patri que tota la terra; mes nostros continuadors del esperit tradicional de in com els nostros pares. Per no tros el mon se divideix en dues parts *Mallorca i fora Mallorca*.

I a manifestar aquets sentiments nostros de mallorquinisme no volem dir que mos hagen de tancar dins un exclusivisme absolut. Admetem tot lo bó que veng de fora, però tanquén les portes a tot lo do'nt qui avui mos ve vestit d'oripelt i cobert de lluentons.

PER DEU I PER MALLORCA serán tots els nostros sacrificis, i per aquest ideal serán totes les nostres batalles. Q'ines amb nostros, que mos acompanyi.

FLAMA.

DEL PASSAT I DEL PRESENT

Pels que vendràn

El camp de l'història de Mallorca, es sens dubte uns dels més cultivats. Revisites especials d'història, periòdics literaris i publicacions de tota casta s'han ocupats molt de les gestes de nosostros avis i dels fets succeïts en la nostra Roqueta. No obstant, però, haver-se fets tants d'estudis no n'encara molta cosa inèdita, queda molt a escorcollar per dins els nostres arxius així de Palma com en les ciutats i viles de l'interior.

Per continuar, idó, aquests escorcollaments anem amb la publicació d'aquesta plana, a cridar als amadors del nostre passat, perquè donin a llum les notes curioses que tropiguen en documents antics que totes han d'esser pedres de gran valor en la construcció de l'Història mallorquina.

En cada una de les nostres viles hi ha persones estudioses qui se preocupen de llevar la pols als documents que se guarden en els arxius parroquials i municipals. A aquestes mos dirigim especialment per dir-los que LLEVANT publicarà gustós les notes que vagen freguent i enviant-nos. No s'exclou en que poden no ser interessants per tothom; sempre seran interessants pels nostros nets qui estimen la història de sa terra, els quals trobaran ja molta feina feta i mos ho agrairan amb un piadós recort.

Per altra part, si es de gran conveniència ocuparmes del nostre passat, també cal fixar-nos en el present. Pensam que, seguit seguit, va canviant-se la fisonomia del poble, desapareixen caràcters típics, costums, noms, monuments, institucions, etc. I al haver desaparegut s'en recorden de moment els contemporanis, però passats aquests queda tot dins la tremenda fosca del passat.

¿Què no dariem avui, per trobar descrietes costums de fa sis, deu o més sigles; de sebre com i com estaven monuments que ja no hi són i poder ressucitar caràcters completament desapareguts?

Idó, si no volem que els nostros fills se tropiguen en el cas nostre, deixem-los en lletres de mol-lo ben gravat i ben espinzellat l'estat present de Mallorca. An aixó va també aquesta plana de LLEVANT. Vo d'riem que tots els qui poden ajudar-nos en aquesta tasca ho fessen amb tot el cor i amb tota la voluntat del qui sap que treballa pel bé dels seus fills i en honra de sa mare. Aquells mos ho agrairan i aquesta mos ne restará eternament reconeguda.

CURIOSIDATS HISTÓRIQUES

Cassa i Falcons

La cassa és estada sempre un entreteniment general i constant.

Per alició a la cassa els reis de Mallorca passaven a Artá amb freqüència, com perventura contarem qualque pic, i per lo mateix compraria en Jaume II an En Nat Ferragut i a sa dona l'alqueria de Ferruig l'any 1302 ab un censal de Beniaforia, i el seu successor En Sanxo (I) les terres de la Devesa (1317) an En Marimó Pascual a fi d'esser senyor de tota la serrada de vorera de mar a on tanta i tan bona cassa s'hi criava.

Així és, com se veu, que la cassa entra també dins la història, i se relaciona ab ella.

Un document referent a coses de cassa nos ha donat tema avui per l'article que havíem d'escriure per LLEVANT, document curiós per lo que revela sobre la legislació i medis de cassa en el sigle XIV, i també pels aficions a cercar la correspondència de la toponímia antiga ab la moderna, o tal vegada la raó d'aquesta, ja que molts de noms de lloc no son més que es del seu antic propietari.

Es una carta d'En Jaume III, poc temps abans de deixar d'esser rei de Mallorca, escrita a Perpinyá, a 9 de Setembre de 1342, i que En Roger de Rovellach envia al batle d'Artá perquè ho sàpiga i ho fassa cumplir.

Per aquesta carta el Rei fa sebre a tothom, que, a instancia humil de Romeu de la Font, ciutadà de Mallorca, concedeix a ell i an els seus, que dins certa possessió seva, que té dins la parroquia d'Artá, dvers el cap de la pedra (sic), aixó és en el cucui d'una muntanya anomenada d'oliver, a on diu que hi ha desde antic un agre de falcons, pugueren quant i sempre que vulga aquest agre i niu de dits falcons.

Per lo mateix li concedeix facultat de poder treure dits falcons de dins ses nius, referir-los i vendre-los i fer tot quant vulga d'ells, sense que ningú l'impedesca ni contradiga. Per aixó e-hu fa a sebre an el seu lloctinent i demés

(1) Era tanta l'afició que aquest rei tenia a la cassa que, així com a Mallorca no hi havia porcius a les hores, maná amb una carta i enl de dia 11 de març de 1315, que es duquessen en gran quantitat de Va'lencia i que los a mollassin d'na ois camps de Valldemossa, Sóller, Vail de Canat i a altres parts (tal volta una d'aquestes era la possessió de Ferruig que li ha l' deixada son pare), prohibint baix de pena molt severa que ningú s'atrevís a cassar-les ni a maltractar-les.

oficials seus, perquè guardin perpetuament la concessió que fa an En Romeu i an els seus

Molt d'interés havia de tenir En Romeu de la Font en lo fa eols, quant per poder-ne tenir, i fer treure els seus nius i vendre-los se cuidá de fer venir una carta real de Perpinyá.

Es que abans de que En Bertold Schevartz (1320—1389) inventés la pólvora, els medis de cassa més comuns eren els llossos, l'arc, els cans, el falcó ab alguns altres.

El poder cassar estava devonoses restringir a cert lloc i a temps determinat, i també així com a se necessitava tenir l'ús d'arma per poder cassar, estava així mateix privat e tenir falcons i a tres medis de cassa i com se donava el cas justament de que n'hi havia, el 1341 la primeria d'Octubre, el Rei havia concedit a tots els Mallorquins el real privilegi del poder cassar ab falcó sense impediment de ningú, no és gens d'extranyar que, En Romeu, aficionat sens dubte a la cassa, tenguent un agre de falcons dins lo seu volgués aprofitarse d'ella. Vat-aquí la raó d'aquesta carta.

Tal era l'importancia dels falcons per la cassa, en aquesta época, que en els llibres de comptes del Palau dels Reis de Mallorca, s'hi troben gastos importants fets pels falcons; i en la Real Pragmática d'En Jaume III de 1335, entre els molts d'oficis i càrrecs de la sena Cort e-hi menciona el distingit de Falconer major, seguit d'un estol de falcons menors.

Creim que no estará fora de l'oc res treure a jut, ja que se refereix a costums i disposicions dels temps de que parlam sobre cassa, una ordre que envia i abé an el batle d'Artá pel junyol de 1311, En Bago Dolms, vegue de fora. La copiam i, adaptant-la un poc an el mallorquí d'ara diu: «vos manan que... fassiu cridar publicament que cap hom si no es persona privilegiada no gos portar armes vedades so la pena que hi ha posada. It, que negun persona no gos cassar ab ajustaya de cans ne ab granada ne en neguna manera, negun cassa sino en lo seu tan solement x... es acustumat so la pena que hi ha posada.

Veis aquí, idó, quines noticies, que relacionades entre si, sempre seran cost altres tantes, pensades per la reconstrucció d'un cuadro de costums viscades pels pares a una época remota.

LL LITERARIS.

De nanam als nostros suscripors d'expensa per les deficiències que puguin notar en aquest número. Al rebre als tipos nous que tenim encomanats ja serà una altra cosa.

MESTRES ESCOLES I NINS

Pels Mestres de Mallorca

Molts seran els qui al veure aquesta plana de LLEVANT dedicada a *Mestres, Escoles i Nins* preguntaran: ¿I an a que ve una secció pedagògica dins aquest periòdic? Quins fins persegueix?

Lectors benivolents: La benemèrita classe del Magisteri balear que és la forjadora de la nostra joventut que ha de regir demà els destins de nostra pàtria, l'educadora dels futurs ciutadans de la Mallorca dels nostros amors està fregidora d'un periòdic que recullisca els seus batecs, que's fassa ressó de ses aspiracions, que publiqui sos actes més importants. La petita revista professional que aquí s'e lita en té prou amb la publicació de les disposicions oficials i no pot distreure ses plumes amb segons quins assumts.

Vat aquí l'acte trascendentíssim que durant les vacances estivals dugueron a cap una vintena de mestres mallorquins dirigits per l'inspector D. Juan Capó, el cursot de perfeccionament Sineu-Blnch Felanitx del qual s'en ocupà tota la premsa de Mallorca i encara es l'hor que'l periòdic professional u'ha de dir una paraula.

Mestres hi ha qui senten necessitat d'exposar projectes, de manifestar ideals enlairats i no s'atreveixen a demanar acollida al Bolletí provincial; els mestres idó, neccssiten contar amb un orga d'expressió de totes les seues queixes, de tots els seus sentiments, de totes les seues amargures, de totes les espines que troben en la

seua missió, que publiqui tots els batecs de vida, totes les seues idealitats. Amb poques paraules, un periòdic que així passa cultura pedagògica, com surti en defensa del més humil mestre del més petit poblet de Mallorca; que així publiqui grans projectes que surgesquen d'entre lo més sòlerte del magisteri balear com exalti els fets duits a cap p'r qualsevol mestre de Mallorca.

Per això es, idó, que LLEVANT posa a disposició del magisteri mallorquí i de les lles germanes, aquesta plana quinzenal que vendrà a esser la seua Tribuna lliure. En ella queda obert el camp a tot mestre que vulgui exposar son sentir, mentres amb sos escrits no ferí la nostra Santa Religió ni la moral, mentres s'expressi amb la correcció que correspon a un educador de l'infantesa i no vagi a ferir per que si a tercera persona souse justa causa.

Aquesta secció vendrà a esser de *Tots a Tots*. En ella hi caben discussions de temes i assumts pedagògics, exposició d'ideals, proposicions per organitzacions d'assemblees, associacions, converses, etc.

Tenguin en conta però els mestres el curt espai de que disponem i procurin per tant que sos escrits siguin lo més lacònics possible.

En aquesta mateixa plana chi enquibiràn lliçons de gramàtica mallorquina espacialment ortografia, un Memorandum del mestre, un sencill croníic pedagògic i tot quant creguem d'interés en referencia als mestres, a les escoles i als nins de Balears.

Esperám que'l magisteri mallorquí no voldrà damunt ell l'estigma d'indiferent i calmos

que pesa damunt el ciutadà balear i que acudirà a la crida. Ell té la paraula.

A. F.

Mestres, escoles i nins

Amb aquest títol encapçala LLEVANT una secció nova, i no la menos important, del nou format que pren des d'aquest número.

Com a cap d'èvanter en aquestes coses, me demanen que fasí un article. Provaré de fer-lo, encare que es bastant difícil concenir en poques cuartilles, tot lo que's creu veure el meu cas i sent el meu cor.

No m'atura, emperó, el poc espai. Sé qu'avui no faig més qu'obrir la porta i que darrera aquestes paraules, mai s'ha d'estroncar el raig d'aigo clara que s'ha d'estendre per la nostra terra, fent germinar les llevors de bones plantes que tot arreu hi ha, esperant l'hora propicia.

* *

De la trilogia que fa el nom d'aquesta secció uns dels elements domina la meua atenció per damunt tots els altres: *els nins*.

No hi ha res en el món, res absolutament, mes bell que els infants. Ells son la nostra il·lusió, la única verament humana, i la nostra esperansa. Venen a voltes, precisament a l'època en que comensam a desconfiar de tots, i fins i tot de nostros mateixos, seguint la cadena de prometes eternes que fan que la Humanitat no s'aturi en el camí del verdader progrés.

Els infants! Son aixó i mo't més, però, no mos preocupam, ni tant o s'ocupam d'ells, sino en vista de la nostra vanitat o de la nostra tranquilidat momentània. No etzercim damunt ells, l'acció de tutoria verdadera qu'ha de fer que sempre estiga en vigiliàcia; a fi de veure el lloc que volen qu'ocupin en el món.

Pensant amb ells i no en nostros, sabríem quines coses hem de fer p' ells; mos enterariem de les seues necessitats, i sabríem quins son els nostros deures i sabent aixó, mos ocupariem de tenir bones escoles i bons mestres i los pagariem bé.

* *

LLEVANT fa be a tenir com una de les seues seccions la de l'educació del poble. No farem res mai, mai, si no posam uns bons fonaments d'una ciutat, de la bona formació dels nins.

Amics de Mallorca! Aidau a tan noble tasca!

JUAN CAPO.

Dia dels Reis de 1920.

Plana literària

Lo que mos proposam

Obrim aquesta secció dedicada a la Literatura mallorquina per dos fins. En primer lloc donar a conèixer els nostros més benemèrits escriptors, els més estil·lats poetes de la nostra terra i ses més inspirades composicions. L'escola poètica mallorquina avui té guanyada l'opinió dins els territoris que parlen la nostra llengua i sa fama s'escaupada arreu del mon. Tenim obres poètiques mallorquines traduïdes a les llengües més generals, son l'etgides per totes les nacions cultes i en canvi son desconegudes elles i illurs autors del públic mallorquí. Aixó no pot passar més. Es precis que Mallorca conegui i estimi com mereixen els fills més preclars que dediquen sos esforços al conró de la literatura i per ell, Mallorca es coneguda i admirada dins el mon de les lletres.

An aquest fi, idó, LLEVANT publicarà en aquesta plana una extractada biografia dels més distingits literats i una mostra de lo més bell qu'han produït.

En segon lloc, cal també estimular als qui pugen als autors novells; i per aixó, a més de les poesies dedicades als literats ja consagrats, en dedicarem d'altres a dar a conèixer les produccions mallorquines que per sos autors mos siguin envidades.

Avui comensam per el més il·lustre poeta de la nostra illa, el qui més fama ha conquerida, qu'es

El M. I. Sr. En M. Costa i Llojera

La vila de Pollença, bressol d'homos eminents, té l'altíssima honra d'haver vist neixer en son si a tant alta figura de les lletres mallorquines el dia 10 de mars de l'any 1854.

Sa família, qu'era de les més distingides de la població el feu cursar el batxillerat a l'Institut de Ciutat del que s'en va validar l'any 1871 seguint després la carrera d'advocat que deixà avans d'acabarla. D'aquesta en cursà dos anys a Barcelona i dos a Madrid.

Sentint-se criat més tart, per la veu de Deu, a la carrera sacerdotal passà en Costa a Roma aont rebé les sagrades ordres el 23 de Septiembre de 1883 i se graduà l'any següent en el Doctorat en Teologia.

An aquest temps sa fama com a poeta d'alta inspiració s'era escaupada arreu. Lo pi de Formentor l'havia consagrat. Aquesta composició que data dels primers temps que dedicà a les lletres li mereixé la més gran reputació literària el da a conèixer com a inspiradíssim poeta. L'any 1885 la Tipografia Caròlica de Palma feu la primera edició de ses *Poesies* i d'altavores en sa ha produït seguidament. L'any 1897 publicà ses poemes *Del agre de la*

Terra l'any 1899 ses *Lirias*, volúms de poesies castellanes; l'any 1902 son llibre *Tradicions i Fantasies*; el 1906 ses *Horacio* i després ses *Visions de Palestina*.

Les revistes literàries de Mallorca i Catalunya han honrades sempre ses columnes en produccions d'en Costa que s'ha distingit també com a traductor publicant les més hermoses poesies del Papa Lleó XIII, i com a Autor místic donant a llum un *Mes de Maria* i un *Via Crucis*.

L'any 1902 guayà el títol de Mestre en *Gai Saber* en es Jocs Florals de Barcelona i ocupà la Presidencia d' Mateixos l'any 1906.

Avui, Canonge de la nostra Seu desde l'any 1909, està dedicat a la vida mística i escasseja ja més la publicació.

Amb aquestes senyelles notes biogràfiques del nostre més gran poeta, volem publicar una poesia seua inédita. La tenent mort de son pare (a. c. s.) nos n'ha privat.

A continuació donam als nostros lectors una poesia agafada arreu entre les moltíssimes que te publicades. Més avall va també un petit fragment de sa fantasia sobre Les Coves d'Arrà. L'espai de que dispnem es tan curt que no mos deixa hoc per més.

A. F.

El Gorg blau

A deu tristor encastella la del pla de Càber i Almalaig! Seguint arreu l'aigua qui fuig d'aqueixa terra desolada sorprén mos ulls i el potatall

d'un Paradis...

L'aigua s'atura a son encís i com que diga: *reposau!*
—Dolsa es la calma del Gorg blau!

Les colossals penyes bessones, formant un freu marvellós sols deixen caure un raig d'aptós sobre l'estany pur i sense ones. D'encantament blavors pregones com un safir aquest estany fan resplandir i com que diguen: *somniau!*
—Dols es el somni del Gorg blau

L'antic camí tot solitari voreja l'aigua, recobert baix del penya; i sembla obert per un exèrcit legendari. Passant del Gorg al mar contrari pel rú tie pont, somriu la coma de la font com un idiota tot suau
—Dols es l'oussa del Gorg blau.

Sortint del Gó g, per entre moisa ramatges, eures i ranells, l'aigua juga i fa amb els aucells, seguit, seguit, música dolça. La neta e-cum i que eila espolsa singlota o riu?
Al qui l'escolta pensa'm com que li diga: medita'm!
—Dolsa es la parla del Gorg blau

Per entre l'or, per entre espines, lo que era estany se fa tot rent, i avall, endins, se va perdent per un roc i com en runes... No hi troba ja marta ni a sínes moisa ni fons
quant a l'air, lesfeta en plors, dins la gran riu en l'aigua clau...
—Ail co l'vida es el Gorg blau.

La deixa del geni grec

En tant exceses faltes de roja resplandor per graus ja descobrien aquell interior de temple, qui de nostra, repè de maravelles, la mateixa Art divina que l'obit on p i d'estrelles. Columnes d'abastre del prodigiós bocell com m i sobre la terra n'escu pirà l'isel, s'apleguen, formen pórties i vastes galeries i sembla que allà esperen, com exornades vies, un triófal passatge de mítiques legions. Majors altres columnes, suggent del a nple fons, s'aixequen solitari a tant suprema a tura que anunt se pert de vista llur pródiga escultura aont la llum no arriba de falles ni festers. Riquíssims tabernacles i tronos amb dorsers de liligrana, tendes d'esplèndit cortinatge, estàtues revestides de pleguetjant ropatge sepulcres, ares, idols i monstros ideals; tot quant inventarien deliris immortals de més sublim bellesa i encisador misteri, davall sumptuoses voltes que'l poder d'un imperi tan sols no imitaria, tot forma una visió que amb forsa sobirana rendeix l'admiració.

SOCIALS I AGRÍCOLES

¿Es ò no és?

El lock-out declarat per l'element patronal a les incipients organitzacions revolucionàries, indiscutiblement ha d'esser una solució si va acompanyat d'una forta acció organitzadora dels elements afins, amb concessions que s'ajustin a lo que demana la realitat; infiltrant en el cor de tots els qui se relacionin i que d'una o altre manera conviuen, l'amor, predicat per Jesu-rit, l'amor dels homes uns amb els altres, sense el qual no pot haver-hi família, ni se poren borrar agravis i sufriments. Ara, el lock-out declarat a les fortes organitzacions sindicalistes, com es el cas de Barcelona ¿és o no és solució?

Si el temps de la seua durada hagués d'esser curt, si la resistència de les sindicalistes fos petita, si les seues caixes de caudals estassin buides o no fossin alimentades per mans estrangeres, pot ésser esdevindria una victòria del element patronal demunt els revolucionaris, els destructors, els sense cap; però, una victòria conseguida per la violència forçosament ha de deixar en l'altre bàndol un desitx de revenja, el qual tant o d'hora ha d'explotar destruint els fonaments de la societat. Més, si la durada ha d'esser llarga, ¿qui es capàs de calcular les conseqüències que pot reportar a la indústria i an el comerç l'aturada del moviment comercial? Els mercats consumidors ¿peraran que els seus antics proveïdors puguin tornar a servir les seues demandes o aniran a fer les seues compres a altres pobles, abandonant per a sempre els seus antics amics? Tribat a aquest moment s'haurán de sostenir lluites formidables per subsistir, si la mort no es més ventajosa.

Caldria que un talentós ordenador s'imposés a uns i als altres o que una forta acció del Govern exigi la cumpliment de les lleis, fent en la qual té el seu origen el moment actual.

Barcelona, la primera ciutat del mediterrani, està en l'agonia, el terçisme torna a assetjar impuneament per les seues plagues i carrers i va irradant calor i extenuantse per tota la seua zona d'influència. Ahir era a la nostra Ciutat que una ma tenebrosa donava les primeres manifestacions d'aquest estat social degenerat, posant una bomba a la casa de D. Josep Socias, president de la companyia de tranvies, demà, si els ciutadans honrats no se redressen i erigitint amb instrument de Govern no fan acte de presència i castiguen als culpables ¿que succeirà?

FLORIANA.

Com s'han de sembrar els arbres?

Conten el vells que preguntant una vegada a St. Pere quin era el temps millor per sembrar figueres va contestar: *El temps de bon clot i bona branca.*

En el meu entendre tota la filosofia de l'art de sembrar els arbres, està inclosa en aquestes vuit paraules i contenen material suficient per un tractat complet d'aquella materia. No eren tan totes els vells, com molts volen suposar i bona prova tenim de que sabien lo que duïen entre mans, amb la combinació graciosa d'aquella pregunta i resposta.

I tots els bons conradors segueixen aquell consell no sols per les figueres, sinó també pe's demés arbres. *Bon clot*, que vol dir clot gran perquè hi hagi molta terra remoguda i *bona branca* que vol dir bon peu, bon planter.

La observació constant de les practiques rutinaries dels qui tenen de la vida de les plantes cultivades el concepte equivocat de que, qui guanya creix, al compararles amb les operacions que practiquen els pocs qui semblen racionalment en el nostre poble, m'ha suggerit la idea d'anàlitzar aquella dita i estudiar, el fi perquè se prepara el terreny fent bons clots si es possible mesos abans de sembrar, per quin fi se trian bons peus, etc. etc., per si acàs fer comprendre an els nostros agricultors la conveniencia de fer les coses bé, les ventatjes que reporta una sembra racional, lo que se pert en temps i diners quant per efecte de una plantació de deu, vint, o trenta arbres moren abans de créixer i en conseqüència s'han de tornar plantar; amb una paraula, ferlos comprendre que fent se totes les coses per un fi determinat, mirant an aquest fi es de lúnica manera com se pot evitar un fracàs.

Tots els agricultors saben per propia experiència que les plantes se donen millor si les fan bona fina, però els rutinaries sempre troben excuses; o la falta de temps, o el mal temps, o les llunes, o la causa de les males cul·lites, o de la mort, o raquitisme dels arbres. ¿Son inconseqüents els nostros pagesos! Per aixó no mos hem de cansar de repetir i donar a la publicitat totes aquelles experiències que tenen estat de realitat i que poren ésser observades pels mes refractaris a les bones practiques agricòles, convènts com estam de que ferá més la observació directa que no, els sermons repetits el matí i capvespre durant la llarga vida de un home vell.

Bon clot i bona branca. El bons clots fan els arbres bons i els bons agricultors

no hi planyen un pam a la mida ordinaria i si el terreny es fort i troben qualcos no el perdonen i llevantlo, li donen la cabuda de llei, ara n'hi ha d'altres que per estalviar feina deixen uns clots que més valdria abans de sembrar, les deixassin per l'any qui vé. El clot se fa per donar al arbre jove un medi que li sigui apropiat per el seu desenrol·lo. Per desenrol·lar-se necessita posar rels i trobar terra fèrtil, lo primer per fixarse i resistir a les ventades i poder absorbir una major quantitat de les substancies necessaries per son creixement, substancies que troba en lo segón, si la terra està ben fertilisada.

Amb la terra remoguda i fínixa, els rels tenen facilitat de penetrar i per lo tant de créixer, i com quant hem buidat el clot la terra s'ha orotjada i ha seguit orotjantse i per lo tant mineralisantse o fertilisantse tot el temps que ha estat descuberta, vat-aquí que, aquelles reletes qui s'afinuen i se multipliquen dins la terra flonja trobin la major quantitat possible d'elements per nutrir la planta, elements el depòsit del quals sirá tant més gran, com més terra haurém remoguda, com més gran haurem fet el clot; ademés l'aigo de pluja peneïra amb més facilitat i la terra estufada conserva més la frescor tant necessaria a l'estiu.

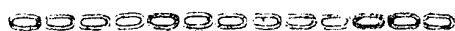
Quant més prest s'obrin els clots, millor. Aquesta operació feta amb un any d'anticipació o a l'estiu, dona el màxim rendiment, perquè el sol qui juntament amb l'aigo son els millors reactius per treballar la terra, per saonar-la, ha tengut el màxim d'acció per sa potencia i per el temps que aquella dura; la calor ajuda al aire en las oxidacions que se operen en la terra i com és un dels millors antisèptics destrueix les toxines o malalties que pugui dur aquella i que hi hagi dins el clot, provinents moltes vegades d'haver-hi hagut plantats en temps anteriors altres arbres morts de malalties contagioses.

JUAN DE BINI ALGORFA.

Continuará.

Enviam aquest número a molts qui fins ara no eren suscriptors, suposant que simpatitzen amb els nostros ideals i voldrán desde ara en avant figurar com a ta's. Suplicam an els que no hu vulguin ésser que retornin el número an aqueixa administració.

Aquest periódic está subjecte a la Censura esglesiástica.

Notícies i Comentaris

Política i Polítics

LIBERALS REGIONALISTES.—Un cas insoportat s'ha succeït en la política mallorquina. Un partit nou com el regionalista, sense màcula, sense enjara haver-se contaminat dins el pudorós que te corromput els vells partits espanyols, un partit nou i fiamant, en el que figuraven els capdeveners de la cultura i les persones més simpàtiques per sa puresa d'ideals, sense més, ni més, s'es entregat en braços d'un dels vells partits i per cert dels més espanyats, dels més desferits, i els periòdics de tot color n'han parlat i començat a replicar a glòria per aquesta entrada dels regionalistes dins el partit liberal, però en els que vivim a la pàgessa i estam allunyats de les tertulietes ciutadanes no mos cap dins la molera aquest trascolament.

Diuen uns, qu'el partit liberal en el Directori del qual avui ehi figuren joves de valua, ha passada bugada i ha remuniats sos drapets blancs amb essences de regionalisme, i els qui combregaven amb aquest ideal s'hi han sentits atrets i han caigut en el pas. Altres diuen qu'els hi ha duts el mateix desitg de fer feina i convertir gent i de bona fe han cregut qu'era aquell un camp abonat per poder anar envant en s'idea.

Noltros regoneixem la bona fé dels elements regionalistes, lo que no tenim tant bo de creure empró es la purificació dels drapets liberals i tenim qu'el desengany més complet no vengia a matar en flor las ilusions dels nous liberals. I encare, mes valdria fos en flor que no el fruit a punt de madurar!

Suposam qu'els ja prevenen que no tots els qui som regionalistes de cor les hem de seguir. No'n títava el re!

LIBERALS.—Encara que se sent rejuvenit amb l'entrada dels elements regionalistes una espina hi ha clavada al cor del partit i es la divisió entre partidaris de D. A. Rosselló i D. V. Weyler. Se son constituïts dos Centres diferents, amb dos Comitès i cada un tira per la seua banda.

CONSERVADORS.—El cap d'aquells partit D. Josep Socies es estat víctima d'un atentat. Una ma criminal posà una bomba en la finestra del seu despatx, i Deu volgué qu'en sortís i és. Desde aqueixes columnes en protestam de la manera més enèrgica.

PER LES ELECCIONS.—Sembla qu'els tres partits, liberal, conservador i maurista han arribat a una avenencia respecte de les eleccions municipals a Palma.

En parlaré en el pròxim n.º

Coses Cosasses i Cosetes

Ja no es sols a Barcelona aont el terrisme en fa de les acues, L'illa fins ara anomenada de la calma ja s'ha contaminada la premsa, seguit, seguit, mos du noves de bombes, o coets que se troben. A Ciutat n'han explotat, i altres s'han trobats abans d'expotar, a Lluchmajor també. I aont, anam, Deu meu per aquest camí? ¡Pobre Mallorca, si deixa que hi arrelin sentiments tan inhumans!

Ja va un poc calmat això del tabac. Sembla que'ls fumadors ja hi han posat cèll, però en el principi de s'estrenyeda, era gros. No hi porien donar pau els fumadors. A Ciutat i a totes les viles passaven les tristes i encare no veien caixa com ja enauaven per si faria olor i en cara no arribava un vapor com ja demanaven si duia tabac. La escasés ha durat tant que ja s'ha mirat de substituir-lo i se fuma llapassera, fulles de pampoi, de noguer i de moniaterra. No les queda altra remei sino's volen fumar ses ungles

Es que tot s'estreny. Els segells de correu i efectes timbrats i tot han arribat a es cassetjar. I els mixtos? L'altre dia formava coa el públic davant els estauys perquè se digué que s'acabaven els mixtos. Els periòdics reduïxen els tanys per por de per ar falta de paper i els Ajuntaments menen de contractar blat de l'argentina per por de passar-ne fretura abans de la cullita. Convé, convé, eser previsors. Mes val sa que guarda que sa que cura.

¿I de vagues què? Ja no'n sortim. Vaga d'un vent, vaga de s'altra. A Ciutat de carraters de descarregadors del moil a Feanitz de peapredés. I per tot arreu mal estar o ganes de vagar. En temps primer en els vagos s'als-e senyalava amb so dit, avui això de vagar s'ha posat de moda i els qui fan vaga son es herois de dia.

Mort de dos il·lustres escriptors

D. Benet Pérez Galdós

Dia tres d'aquest més morí a Madrid un dels millors escriptors espanyols: D. Benet Pérez Galdós. La Literatura està de dol perquè ha perdut en ell un dels genis més persistents. Ha treballat intensament durant cinquanta anys i baixa al sepulcre casi pobre.

Clàstima que una mentalitat tant extraordinària com l'autor de «Episodios nacionales» haja ocasionat en sos escrits tant de mal a l'Esglesia Catòlica. Se diu però que ha mort arrepenit i abraçat a un San-Crist.

En Miquel Sants Oliver

Mallorca hi perdut també un de sos fills més preclars, el sabi periodista i estil·lat poeta En Miquel S. Oliver que morí a Barcelona el dia 9 del corrent mes després d'una llarga i penosíssima malaltia.

Va neixer a la vila de Campanet i de molt comensà a escriure ja en la nostra llengua articles i poesies que publicava en *La Roqueta*. Escrigué després en *La Almudaina* al temps en que la dirigí son pare, publicant en alguns volums gran part de sos articles periodístics. Fou mes tard director del mateix diari passant després a dirigir el *Diario de Barcelona* i ultimament el *Vanguardia* d'aquella ciutat. Sos escrits eren ce esbradissims. Sa ploma era font inestricable. El cabal que deixa esent es immens.

Deixa publicats els següents volums: *Desde la terraza*, *La Cuestión regional*, *La Literatura en Mallorca*, *Mallorca durante la primera revolución*, *Los españoles en la primera revolución francesa*, *Las dos Españas*, *Hojas del sábado* i un número immens d'articles que es de creure se coleccionaran també en volums.

En la nostra llengua deixa escrites: *Poesies*, *L'Hostal de la Bella i Jaume el navegant*.

La literatura mallorquina està de dol. Que Deu hana premiat amb la glòria del cel sa vida tant plena, son treball tan intens.

NOU CONFREARE

En aquesta població s'ha comensat a publicar un nou periòdic «L'Amic del Pagès» Bolletí dels Síndics Catòlics de Artá, Capdepera i San Servera.

Per ara sortirà cada més i es edita a la *Tipografia Catòlica de Ferrer i Sureda* de la nostra vila. Celebram l'aparició d'aquest nou Confrare, li agraïm sa coral salutació i li desitjam molts anys de vida.

¡A pagar toquen!

Tenim una partida de subscriptors ve'ls especialment del continent i d'América que deuen un any o més. Les enviam aquest n.º perquè vejen la reforma que sofreix LLEVANT. Els qui no se posin prest al corrent el deixarán de rebre perquè així com està el paper no es possible regalar tants d'exemplars. A la ido, no hi penseu més. A pagar toquen.

D'Artá i sa Comarca

TERRIBLE DESGRACIA

El diumenge dia 4 de Jader soccei en aquesta vila una terrible de-gracia que consternà tot el vecindari. L'amo'n Juan Amorós, conegut per l'Amo'n Juan des Recó que com tothom sab se dedicava al comerç d'oli i a l'industria de saboneria, havia pegat foc a la caldera i devers les set del matí va fer una escapadeta fins an es café de Can Perico Mosca aont conversà amb un parei d'homos tranquils. S'en tornà a casseua i es de suposar qu'aniria tot-d'una a atiar el foc i a remanar la caldera però am'tant mala sort que hi caiguà adedins. Ningú s'en adonà fins que des cap de mitja horetta se sentia ja tuf de cosa qui se cre'nava i les seues ties, missatge i altres persones per avisar-lo anaren p'els carrissins i per els veinats cercant-lo. Eren ja passat de les nou com una de ses filles vegent el seu jac penjat i no'l solia deixar mai quant sortia, va tenir el pressentiment de la desgracia i en Poletí de na Claretà anà amb ella a remanar la caldera.

Al veure cert qu'el bultó que se toca va amb el tiràs era un cós humà, feu retirar a sa filla i anà a donar part an el jutge qui amb un moment se presentà com també les demés autoritats i una gentada enorme.

El jutge feu les diligencies del cas, i provaren de treure'l però era ja cadàver.

El poble quedà consternadíssim. No se parlà dins uns quants dies d'altre cosa.

El mitg dia recullides les seues despulles dins un bultó se li feu l'enterro. L'uien el feretre els Retgidors de la Vila, ca rec qu'ell ostentava actualment i presidien el dol les Autoritats.

Acompanyam a ses desolades filles amb la fondíssima pena que destrossa son cor, i pregam a Deu que haja acusat a la gloria l'ànima del infortunat.

de Son Servera

El dia 6 els jove de la Congregació havien de representar el drama bíblic *Als Reis* i a causa del mal temps se perllongaren p'el dia 11. Aquest diumenge se feren a la plaça, acudint-hi una gran gentada, principalment dels pobles veinats Capdepera, Artá, Sant Llorens i Son Carrió.

Varen anà de lo més be.

Adelanten les Obres del Casal Social Catòlic d'aquesta vila, en el qual han de quebre totes les entitats catòliques i molt especialment el Sindicat de la Congregació Mariana.

Per dispondre de més espai s'ha comprada la casa que dona desde el corral del citat edifici fins a davant Ca ses Monjes.

Serà un edifici magne. Bè p'els Catòlics serverins. Están d'enhorabona.

Crònica

METEOROLOGIA — El temps durant la quinzena es estat molt variable. En son principi va fer dies de fret, altres de sol, a tres de vent, amanassava ploure pero no l'hi amollava. El dissapte dels Reis, per fi, el cel mos regalà una bona saó. El dia sis plugué també durant casi tot el dia. De llavors ençà s'es estirat el temps que te caracter de primavera. Estam en les *calmes de Janer*.

AGRICULTURA — I ja hu crec qu'els conradors els aprofiten an aquets dies tant bons per entrecavar. Per tot veuen tals d'homos i dones qui, s'afanyen a treure serba. Els sembrat se presenten de primera.

SANITAT — A conseqüència de lo variable del temps hi ha un esplet gros de dengues. Son moltes les cases qui en tenen un parei qui jueuen. També tenim epidemia de rosa, pero s'ha presentada molt benigne. si no muda. No hi ha hagut cap cas de gravetat.

MORTS — Dia 26 de Decembre a la una de la matinada morí sa mestressa Aina Fuster esposa de Mestre Pep Picó. Acompanyam amb el sentiment a sa família. Al cel sia ella i tots els morts. També morí la nineta Mª Terese Blanes filla la més petita del distingit medge D. Rafel Q. Blanes. Rebiquen sos pares el nostro condol.

SAGRAMENTAT — El dia 27 a vespre rebé els Sants Sagraments l'amo'n Biel Genovard (a) Violi, per haver sofert un atac an el cor. Estigué uns quans dies dins molta gravetat pero gracies a Deu s'ha posat relativament millor.

CASAMENT — Dia 7 se casaren a Ciutat la S^a D^a. Ma i a B^a ares Curbelo amb D. Juan Sureda, Oleo (a) de S'Auma. Sia enhorabona p'els novis an els que jesi jun eterna lluna de mel.

SERMO — El Rt. P. Juan Ginart de Sant Felip Neri i natural de la nostra vila el dia 31 de Decembre predicà a la seu de Ciutat el sermó de la Conquesta. Enhorabona.

P'EL BLAT ARGENTI — Després de moltes gestions l'actual batie accidental D. Andreu Femenias conseguí arribar a un acord entre els comerciants majoristes d'aquesta vila i també el Sindicat Agrícola Catòlic per contractar la importació de blat argentí a fi de tenir suficientement abastida la població fins a la cuita. S'han contractades 150 onelades. Sia enhorabona.

FESTA — An el Convent de St. Antoni de Padua, els dies 4, 5 i 6 predicà el Triduo que cada any dedica al Rt. Bernardi de Feltre la Caixa Rural el Pare Gualba S. J. El dia del Reis se celebrà la festa religiosa de la mateixa entitat. La cultura que solia fer cada any al mateix dia s'ha perllongada per no tenirse convenientment arreglat el local.

JUNTAS GENERALS — Pels dies 18 i 20 respectivament están convocades les Juntas Generals dels Sindicat Agrícola Catòlic i la Caixa Rural.

PONT EN ESTUDI — El dia 3 passa an aquesta vila l'enginyer Sr. Càlvet acompanyat de D. Rafel Blanes Tolosa per pendre notes per a fer l'estudi del pont que a s'Arsenal de Sa Torre s'ha de construir damunt S'Estany en la projectada carretera d'Artá a les Coves.

EN JAUME METLE HA MORT — En Jaume Metlé, tipo popular per la seua desgracia, ha mort a l'Hospital de la nostra vila. Al cel sia.

ASCENS — El nostre amic el Cate-dràtic de l'Institut de Palma D. Juan LL Estelrich ha ascendit a 10.000 pts. El felicitam.

Registre

Desde el primer al 31 de
Desembre de 1919

Morts

Dia 3. — Antoni Vaquer Venys (a) Ray, casat, 52 anys, de bronquitis crónica.

« 6. — Andreu Espinosa Jaume (a) Siurel, fadrí, 86 anys, de assistolia.

» 10. — Rafel Nadal Piris, viudo de 75 anys, uremia.

» 12. — Pere Sanxo Alzamora, alies Lea viudo, de 85 anys. Intoxicació urinaria.

» 19. — Maria Serra Carrió alies Hortolana, viuda 75 anys. Uremia.

» 20. — Antonia Sureda Ginart alies Vergera, 49 anys. Insuficiencia renal.

« 21. — Antoni Esteve Font alies Maganet, viudo de 77 anys. Angina de pit.

Continuad

FOLKLORE BALEAR

La nostra tasca

Lectors amics: Anem a comensar entre tots l'escarada.

Mos han senyalat un camp tan ampla en això de fer un aplec de tot el folklore balear, cançonetes, refranys, tradicions, dites, amb una paraula tot quant el poble sap i diu, que *necessit Deu i ajuda. Un tot sol es un mussol* diu un altre adagi de per aquí per això és que no me don en coratge de complir be l'encarreg que m'han fet si vultros, lectors benivolguts, no m'aidau a portar la creu.

Però si que hem de fer? Arreplegar tot lo que el poble sap? Qui és capàs de fer-ne un carà mull de tot quant aqueixa entitat, que anomanam poble, du de *remolc* desde qu'el mon és mon?

Apoc apoc se va lluny, i qui no se cansa alcansa diu ell mateix.

Comensèm per ordenar el treball, *que treball ben ordenat es mig acabat*. Jo cada quinzena vos donaré temes i fins vos diré lo que jo'n sé d'aquells temes i vultros, estimats lectors, no heu de fer més que anotar a un paperet els elements folklòrics, cançonetes refranys o lo que siguen, que vegen que jo deix darrera, darrera. No estaria malament tampoc que lletgissén aquests elements a una rotllada de gent camperola i com aquesta gent ne sap be la prima de tot això, perquè cada pagès *n'es un calaix de sastre* d'aquests elements, estan segurs que n'faren una grossa espigolada. I no heu de fer llavor més qu'enviar-ho a la Redacció de LLEVANT amb un segell de deu cèntims com original d'impremta i en el pròxim número jo publicaré tots els elements nous que m'envieu citant el nom del recolector.

No vos sembla que així n'arribarem a fer un gros aplec?

Perquè es una llàstima qu'aqueix cabal tant nostre, tant mallorquí, se perdi i en veritat se pert miserablement de cada dia, per no haver-hi maus amigues que l'arregleguin i l'arxivin.

Tenim en conte que tots els gastets de franqueix que tenguin vos seran pagats per l'administrador de LLEVANT.

Ala, idó, mans a l'obra i a fer feina de profit per l'amor a Mallorca.

RAMÓN D'ES PUJOLS.

Cançons de feinetjar

DES LLAURAR

Fins ara, durant les messes del sembrar dins els camps de Mallorca ha ressonat la veu vibrant del llaurador, escampant la llavor per dins el sementers de la nostra pagesia.

A la tonada llarga i mouótina qu'heredà dels moros, (segons els més sabis folkloristes) hi ajunta unes cansonetes plenes de sencillesa, per lo regular de quatre mots (versos) que encloven un pensament ja jocós, ja satíric, ja amarat de tristesa, sobre la feina que estan fent. Aquestes cansonetes qu'avui en dia ja n'hi ha que substitueixen p'els ridicals enplets, contenen a voltes paraules que ja no s'usen dins el llenguatge corrent i aquest es un dels motius, entre molts, perquè s'han d'aplegar. Idó, lectors, perquè no els hem de recollir totes an aqueixes cansonetes qu'a voltes semblen fetes per un poeta estil·lat, tal es la puresa de son llenguatge, la regularisació de son vers, rima i ritme i la sabor poètica que els han sabut donar? Aqueix és, idó, el tema de la present quinzena. A continuació van les que jo he pogudes arreplegar. Vos agrairé

ferm que m'envieu les demés que coneguen sobre el tema senyalat o les variants de les mateixes.

Fora vessa i a espigolar s'ha dit.

*Desdítzat de conradó
qui no corrà s'es voreres;
es blat ti torna porgueres
i sa farina, segó*

*No hi ha al mon tan gran enaig
per un llauradó qui llaura
com rompre s'arada i caure
i veure es parei qui fuig*

*Desdítzat de pareie
qui no coneix es mig dia,
si fos de l'amo diria;
Vet-en que no t'he mesté*

*Més val anar en gúlera
tot es temps qu'un homo via
qu'haver de llaurar d'es la
a lloc ròst i poca terra.*

*Sa vida d'un llauradó
no haria d'acabá mai,
i a cada cap de tornai
haver-hi un confessó*

*Es dimecres i es dijous
son dies de festetjá
i jo'm teng d'aconsolá
amb una arada i dos bous.*

*Jo sé cantá i soná
com també llaur i de bous
¡L'amo'm porieu doná
cada m's coranta sous!*

*Jo llaurava amb en Vermei
i amb en Banya-revoltada
i feia millor llaurada
que l'amo amb so sea parei.*

*En Vermei dia a en Ros:
Ves alerta a sa llaurada
qu'aqueix qui mena s'arada
isaps q'és de poc pia lós!*

*Sa vaca negro amb s'esquella
es fuita pè sa Devé
i ha jurat per la fe
que no llaurarà amb ella.*

*Tu que llaures o saones
o vas de cap a camí
si tens bon ui mirat hi
que a li ha que s'afisconen.*

Continuadà